

G. J. BEUKER

1. De Evangelisch-altreformatie Kirche
2. Associatie en coöperatie
3. Land van Luther
4. Kerkelijk leven in de EAK
5. Confessionele betrokkenheid
6. 500 jaar Reformatie

1. De Evangelisch-altreformatie Kirche

Sinds 1923 behoorde de Evangelisch-altreformatie Kirche in Niedersachsen (EAK) tot de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN). Het Duitse woord 'altreformiert' lijkt op de Nederlandse benaming 'oud-gereformeerd'. Hier moet je het echter niet mee verwarren.

De Duitse taal kent slechts één woord voor 'gereformeerd' en 'her-vormd', namelijk 'reformiert'. 'Altreformiert' wil dus zeggen: 'gereformeerd-synodaal'. Qua geschiedenis zou je de altreformierten christelijk-gereformeerd moeten noemen. Na de Afscheiding (in Bentheim en Ostfriesland tussen 1838 en 1860) vond daar geen Doleantie en Vrijmaking

Laar

plaats. Het oude bevindelijke en kleinschalige van de Afscheiding is, tot op de dag van vandaag, terug te vinden in deze kerken.

De beide classes waaruit de EAK bestaat – Bentheim en Ostfriesland – vormen één particuliere synode. Sinds 1983 maakt ook de Niederländisch-reformierte Gemeinde Wuppertal (de gemeente van Kohlbrugge die 220 leden telt) deel uit van de EAK.

Momenteel heeft de EAK ongeveer 6800 leden en zijn er tien dienstdoende predikanten, onder wie twee vrouwelijke. Drie van de predikantsplaatsen zijn parttime. Twee gemeenten, Ihrhove en

Laar, zijn vacant. Naast de zeven full-time predikanten zijn er verder geen vaste medewerkers. De plaatselijke gemeente is de werkgever van een predikant.

Drie van de tien actieve predikanten hebben nog hun volledige opleiding in Nederland gevolgd. De meesten hebben echter zowel in Duitsland als in Nederland gestudeerd.

Sinds 2004 – het jaar waarin de Protestantse Kerk Nederland (PKN) werd gevormd – worden in de EAK alleen predikanten toegelaten die ook in de PKN of de ERK als dienaren des Woords worden erkend.

Het jeugdwerk in deze gemeenten werd voor en na de Tweede Wereldoorlog naar Nederlands voorbeeld opgezet. Sinds enkele jaren zijn er drie jeugdwerkers actief. Samen beschikken zij over één fulltime baan.

Vanaf ongeveer 1930 tot 2004 maakten de predikanten van de EAK deel uit van het Nederlandse pensioenfonds voor predikanten. Sinds 2004 vindt de pensioenregeling van 'nieuwe' predikanten in Duitsland plaats.

2. Associatie en coöperatie

De EAK is sinds 2004 geassocieerd met de PKN. De band met de GKN was in het verleden sterk. Voor de Tweede Wereldoorlog en ook nog

Laar

wel erna, werd er in veel Altreformierte kerken in het Nederlands gepreekt en catechisatie gegeven. In menig gezin werd ook uit de Nederlandse Bijbel gelezen. Dit behoort nu tot het verleden.

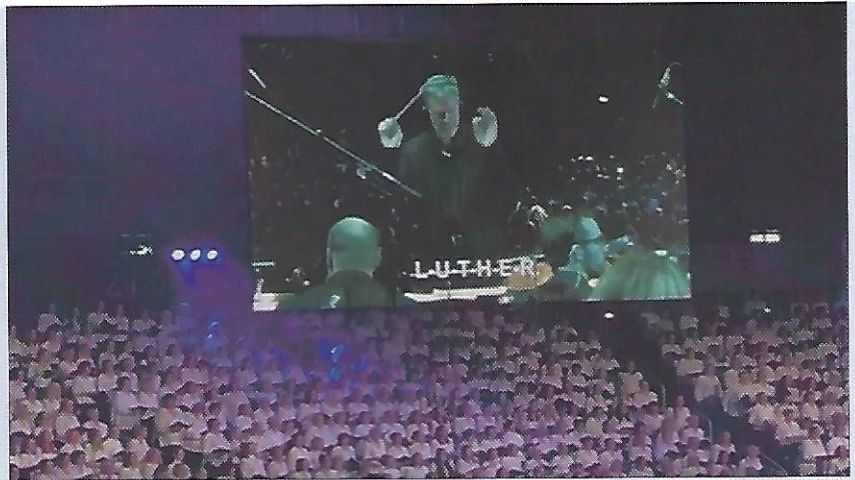
Richtte men zich voorheen in het beroepingswerk ook op Nederlandse predikanten, nu gebeurt het nog maar af en toe dat een Nederlandse predikant in de EAK voorgaat. Deze moet dan wel de Duitse taal machtig zijn.

Rond 1930 werden nog vijf afgevaardigden vanuit de EAK afgevaardigd naar de Generale Synode van de GKN. Omstreeks 2000 waren dit er nog twee en nu – sinds de associatie in 2004 – gaat er nog één stemgerechtigde afgevaardigde van de EAK naar de synodevergadering van de PKN. Dat is momenteel ds. T. Oldenhuis uit Coevorden. Deze was tot zijn emeritaat predikant te Emlichheim. Hij is nog altijd lid van deze gemeente.

De PKN vaardigt op haar beurt een stemgerechtigde deelnemer af naar de synodevergadering van de EAK. Deze vergaderingen worden elk half jaar gehouden.

De vijf gemeenten van de EAK die meer dan 500 leden tellen, sturen drie leden naar deze vergadering, terwijl de zeven kleinere gemeente elk twee leden afvaardigen. Inclusief de afgevaardigde van de PKN telt de synodevergadering van de EAK 30 leden.

In 2008 ondertekende de EAK een coöperatief samenwerkingsverdrag met de Evangelisch-reformierte Kirche. Was het tot 2004 zo, dat de (in het Duits vertaalde) Kerkorde van de GKN ook voor de EAK van kracht was, al sinds 2001 heeft de EAK een eigen orde: een 'Verfassung', d.w.z. een soort grondwet. Deze is in veel opzichten gelijk aan die van de ERK, maar lang niet zo uitgebreid. Als de EAK in bepaalde omstandigheden geen eigen kerkordelijke regels kan toepassen, dan gelden de regels van

Op 29 oktober 2017 is in de Mercedes-Benz Arena te Berlijn een pop oratorium geweest over Luther.

de ERK.

Beide kerken sturen twee leden met adviserende stem naar elkaars synodevergaderingen. Evenals in de EAK worden deze in de ERK elk half jaar gehouden.

3. Land van Luther

Duitsland is het land van Luther en niet van Calvijn! Vrijwel elke Duitse deelstaat heeft zijn eigen kerk, de Landeskirche. Dit zijn vooral Lutherse kerken. Momenteel zijn er in Duitsland twintig Landeskirchen, waarvan er slechts twee Hervormd (= Reformiert) zijn. Dat zijn de al genoemde Evangelisch-reformierte Kirche en de Lippische Landeskirche. Beide tellen ongeveer 180.000 leden.

De ERK is de enige Landeskirche in Duitsland met gemeenten in vrijwel alle deelstaten. Veel reformierte plaatselijke kerken vind je in Ost-Friesland en in het Graafschap Bentheim. In deze streken in de deelstaat Nedersaksen vind je ook de Altreformierte kerken: acht in het Graafschap Bentheim en drie in Ost-Friesland.

De ERK telt echter ook elf gemeenten in Beieren en meerdere in het voormalige Oost-Duitsland.

De zes grootste Landeskirchen hebben elk een ledenaantal tussen twee en drie miljoen. De grootste is de Evangelisch-Lutherische Landeskirche Hannover. Daarna volgen de Evangelische Kirche im Rheinland, de Evangelisch-Lutherische Kirche in Bayern, de Evangelische

Kirche van Westfalen, de Evangelisch-Lutherische Kirche in Norddeutschland en de Evangelische Landeskirche in Württemberg.

Twee Landeskirchen zijn kleiner dan de ERK, namelijk de Evangelisch-Lutherische Landeskirche Schaumburg-Lippe en de Evangelische Landeskirche Anhalts. Deze tellen rond de 70.000 en 50.000 leden.

(Intussen leven er in Duitsland meer aanhangers van de Islam, dan hervormden en gereformeerden samen!)

De ledenadministratie van alle Landeskirchen gaat 'automatisch' via het burgerlijk bevolkingsregister. Daarnaast houdt de burgerlijke openbare belastingdienst bij de kerkleden ongeveer 9 % van de loonbelasting in als wettelijk voorgeschreven kerkelijke bijdrage: de 'Kirchensteuer'.

Predikanten van de Landeskirchen zijn voor de staat ambtenaren. Aan een predikantsplaats worden minimaal 2000 leden verbonden.

In de Landeskirchen is het nog algemeen gebruikelijk dat de kinderen worden gedoopt. Ook volgen veel jongeren catechisatie, worden huwelijken kerkelijk bevestigd en vinden uitvaarten plaats in de kerk. Helaas beperkt het meeleven zich vaak tot deze gebeurtenissen.

In deze kerken is het zondagse kerkbezoek minder dan 5 %. Het kerkbezoek is in vrijwel alle kerken de laatste tien jaar sterk teruggelopen. Ruw geschat

POP-ORATORIUM LUTHER

DAS PROJEKT DER TAUSEND STIMMEN

VON MICHAEL KUNZE UND DIETER FALK

Mercedes-Benz Arena Berlijn: het pop oratorium over Luther is de grootste musical ooit in Berlijn.

worden 95 % van de kerkdiensten in Duitsland door minder dan twintig kerkgangers bezocht.

4. Kerkelijk leven in de EAK

Veertig jaar geleden (toen ik, G.J. Beuker, als predikant in Uelsen begon) kende de EAK nog een kerkbezoek van 130 %: in de morgendienst kwam 70 % van de leden en 's middags nog eens 60 %. Tegenwoordig liggen deze percentages op 45 % in de morgen en 's middags tussen de 5% en 10%. In steeds meer altreformierte kerken wordt er geen tweede dienst meer gehouden. In tegenstelling tot de ERK bezoeken in de EAK veel kinderen en tieners, samen met hun ouders, de morgendienst. De kindernevendiensten worden goed bezocht. Gedurende acht winterseizoenen volgen tieners een uur catechisatie per week. Daarna volgt het afleggen van openbare geloofsbelijdenis. De 'Jungchar' (het jeugdwerk van 10 tot 15 jaar) wordt actief bezocht, maar na deze leeftijd verloopt het overal stroef. Meestal is er nog wel een jeugdvereniging, maar vaak worden jongelui op die leeftijd door andere zaken in beslag genomen.

Zijn ze eenmaal rond de 18 jaar, dan vertrekken jongeren vaak voor studie of werk naar elders. Hierdoor verdwijnen kerkelijke sociale contacten (en ook wel de sociale controle). Al wonen jongeren elders, soms blijven ze nog wel lid van hun moedergemeente. Helaas vindt er onder deze groep dan vaak kerkverlating plaats.

Kringenwerk is er nog altijd volop in de gemeenten van de EAK. Actief zijn vooral de vrouwenverenigingen, maar ook zijn er gespreksgroepen, huiskringen, oecumenische groepen en soms ook nog mannenverenigingen.

De plaatselijke kerken zijn financieel onafhankelijk. De leden kun je heel of fervaardig noemen. Sommigen geven aan de kerk een afdracht van zo'n 10 % van hun inkomen. De traktementen zijn synodaal geregeld.

Een predikant draagt pastorale zorg voor ongeveer 500 zielen.

5. Confessionele betrokkenheid

Vragen over de betrokkenheid bij het kerkgenootschap en de confessie raken in deze tijd steeds meer op de ach-

tergrond. Het gaat nu vooral om de vraag of mensen in Christus geloven. Het doet er dan minder toe tot welke kerkelijke gemeente men behoort.

In de veertig jaar van predikantschap heb ik zelf nog zeven keer vanuit alle zondagsafdelingen van de Heidelberger Catechismus gepreekt. Vandaag wordt er in (enkele) kerken hooguit nog één of twee keer per maand uit de Catechismus gepreekt. In alle kerken van de EAK wordt bijna elke zondag (-middag) de Geloofsbelijdenis gezamenlijk uitgesproken. Alle leden kennen deze uit het hoofd. Dit geldt ook voor het volmaakte gebed, het Onze Vader. De Wet van de Tien Geboden wordt gemiddeld één of twee keer in de maand gelezen in een morgendienst. Lang niet allen kennen nog de samenvatting van de wet uit hun hoofd, zoals de Here Jezus die heeft gegeven.

In de loop van de jaren heeft in de prediking het wettisch beklemtone van de geboden en de waarschuwing voor het laatste oordeel meer plaats gemaakt voor de barmhertigheid van het Evangelie.

Als mensen naar de kerk komen zijn

zij 'vermoeid en belast' (Matteüs 11: 28). Zij moeten hard werken en worden door veel zaken in beslag genomen: in hun werk, maar ook in hun gezin en in andere verbanden. Dan verlangen zij naar erkenning, liefde, meeleven, empathie, kortom: naar de troost en de kracht van het Evangelie. Ze verlangen naar de Goede Herder, die hen leidt en voedt.

Je hoopt en bidt ook dat gemeentelieden – als zij geen deel meer willen uitmaken van de kudde – toch op zoek blijven naar deze Herder!

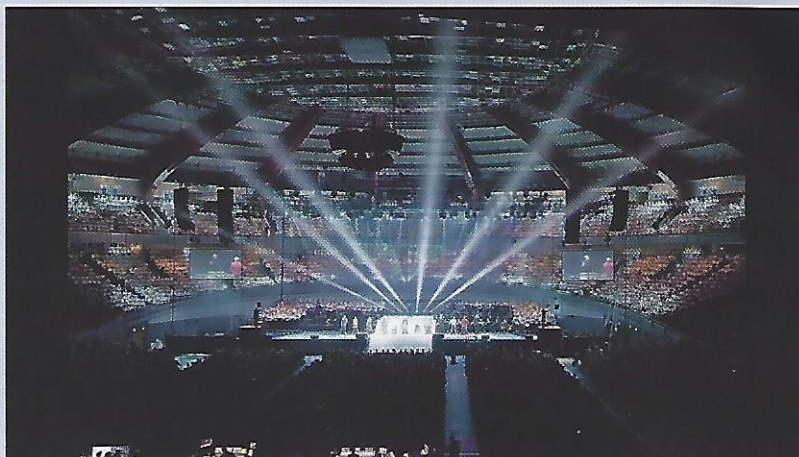
6. 500 jaar Reformatie

Enkele weken geleden was het feest in Duitsland. Op 31 oktober werd in het hele land herdacht dat 500 jaar geleden de Reformatie is begonnen. Dit was zelfs een landelijke feestdag: (bijna) iedereen was vrij.

Plaatselijk werden er oecumenische diensten gehouden, vaak samen, als dit mogelijk was, met de katholieke parochie. Op de Duitse tv ging het de hele dag over 'reformatie'. Er werd een dienst uitgezonden vanuit Wittenberg, de bakermat van de Reformatie. Deze werd bijgewoond door leden van de regering, bisschoppen, patriarchen, rabbi's en zelfs imans. In de Stadshal van Wittenberg werd een officiële plechtigheid gehouden. Bondskanselier Merkel hield een toespraak en ook de Hongaarse president János Áder.

's Avonds woonden meer dan 15.000 bezoekers een modern theaterstuk over Luther bij in de Mercedes-Benz-Arena in Berlijn. Een koor van 4000 zangers en zangeressen voerde een oratorium op. Het bijzondere van dit 'pop-oratorium Luther' was dat iedere belangstellende deel kon uitmaken van dit koor. Ook gaven een symfonieorkest, een rockband en enkele musical-stars hun medewerking. De songs zijn geschreven door Michael Kunze en Dieter Falk. Dit alles was een groot succes!

Op meerdere plaatsen is dit theaterstuk ten gehore gebracht. Tot ver

in 2018 zijn er nog uitvoeringen in verschillende steden gepland. (zie: <http://luther-oratorium.de/>)

Er is in Duitsland nooit eerder een eeuwfeest geweest, dat zo oecumenisch getint was en waar zoveel mensen bij betrokken waren. Op veel plaatsen zijn er nog tentoonstellingen en samenkomsten over Luther.

Je kunt je afvragen of Luther wel ooit eerder zo dicht bij de mensen is gekomen, niet alleen als een persoon die vijf eeuwen geleden leefde, maar ook als iemand die ons tot op de dag van vandaag bepaalt bij het Evangelie in de eigen taal.

Bedenk dan dat de Rooms-Katholieke kerk pas na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) het lezen van de Bijbel in de landstaal officieel heeft toegestaan. Voor katholieke broeders en zusters is het samen lezen van de Bijbel nog altijd iets nieuws.

De Altreformierten hadden rond de 500-jarige herdenking van de Reformatie geen eigen herdenkingen georganiseerd. Wel werkten ze actief mee aan plaatselijke herdenkingen en ook aan het opzetten en inrichten van toegankelijke containers ('geloofsboxen') in sommige steden en dorpen, o.a. in Nordhorn.

Met deze laatstgenoemde actie probeert men bredere aandacht voor de theologie te krijgen. Drie houtcontainers met de thema's geloof, hoop

en liefde willen de mensen aanzetten tot nadenken en tot het vormen van een eigen mening. Zo trachten men ook meer belangstelling en aandacht te wekken voor het christelijk geloof (<http://www.ack-nordhorn.de/index.php/glaubensboxen>).

Vermoedelijk is er niet één gemeente in Duitsland waar de herdenking van de Reformatie niet haar sporen heeft achtergelaten. Uiteindelijk ging het in deze herdenking niet alleen om Luther, maar vooral om Christus zelf. En omdat het een 'Christusfeest' was, kon iedereen het meevieren!

Pastor i.R. Dr. Gerrit Jan Beuker was achtereenvolgens predikant te Uelsen, Hoogstede en Laar. In de laatste plaats was hij voor 50 % predikant van de EAK en ook voor 50 % van de ERK. Hij woont nu in Neuenhaus. Hij heeft een eigen website: www.altreformiert.de/beuker.